

**SZENT ISTVÁN
EGYETEM**

GÖDÖLLŐ

**VIDÉKFEJLESZTÉSI TÁMOGATÁSOK HATÉKONYSÁGÁNAK
VIZSGÁLATA MAGYARORSZÁGON**

Doktori (PhD) értekezés tézisei

Keszthelyi Krisztián

Gödöllő

2020

A doktori iskola

megnevezése: Enyedi György Regionális Tudományok Doktori Iskola

tudományága: Regionális tudományok

Titkára: **Prof. Dr. habil. Tóth Tamás**
egyetemi tanár
Szent István Egyetem
Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar,
Regionális Gazdaságtani és Vidékfejlesztési Intézet

Témavezető: **Prof. Dr. Tóth Tamás**
egyetemi tanár
Szent István Egyetem
Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar,
Regionális Gazdaságtani és Vidékfejlesztési Intézet

.....

.....

A témavezető jóváhagyása

A titkár jóváhagyása

TARTALOMJEGYZÉK

1	A MUNKA ELŐZMÉNYEI, CÉLKITŰZÉSEK	4
1.1	A kutatási téma indoklása és aktualitása	4
2	ANYAG ÉS MÓDSZER	9
2.1	A kutatás módszertana.....	9
2.2	Az adatbázisok.....	9
3	EREDMÉNYEK	17
4	KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK	24
5	ÚJ- ÉS ÚJSZERŰ EREDMÉNYEK	27
6	AZ ÉRTEKEZÉS TÉMAKÖRÉBEN MEGJELENT FONTOSABB PUBLIKÁCIÓK.....	29
7	IRODALOMJEGYZÉK	35

1 A MUNKA ELŐZMÉNYEI, CÉLKITŰZÉSEK

1.1 A kutatási téma indoklása és aktualitása

*„A siker nem rólad szól, de még nem is a teljesítményedről.
A siker rólunk szól, és arról, hogy mi hogyan látjuk a
teljesítményedet.”*

Barabási Albert-László

Dolgozatom mottójául azért választottam Barabási Albert-László idézetét, mert már hosszú ideje kutatja, hogy egy szereplő mitől lesz sikeres, milyen modellek léteznek arra, hogy a sikerességet előre becsülni tudjuk. Az, hogy egy mezőgazdasági vállalkozás, és azon belül egy állattartással foglalkozó gazdaság sikeres-e, nagyon sok tényezőtől függ, melyeknek csak egy részét tudjuk számszerűsíteni. De akkor mi döntheti el, hogy egy mezőgazdasági vállalkozás sikeres-e? A földterület minősége, nagysága, vagy, hogy az a tulajdonos kezében van-e? A tartott állatfaj, a tartástechnológia, a rekord összegű hozamok? A tőkeellátottság, a szakmai vezetés, munkavállalók mennyisége és minősége? És még sorolhatnám azokat a kérdéseket, melyekről azt gondoljuk, hogy a mezőgazdasági vállalkozások sikerességét befolyásolhatják.

Az ismert mutatókat akár adatbázisba is rendezhetjük és kutathatjuk a sikerességét, de így is lesznek olyan vállalkozások, akiknek a sikerességét nem tudjuk ezekkel a számszerűsített mutatókkal becsülni, mert vannak olyan tényezők, melyeket nem lehet egyértelműen mérni, mint például a hálózati kapcsolatok.

Lehet, hogy egy mezőgazdasági vállalkozást csak azért tartunk sikeresnek, mert sokan ismerik, és sokan azt gondolják róla. Ebben az esetben nem számszerűsített mutatók, hanem a hálózati kapcsolatok és azok minősége, a reputáció dönti el, hogy a vállalkozás sikeres-e. Van-e összefüggés abban, hogy az év agrár-vállalkozóinak azokat választjuk meg, akik rendre részt vesznek minden évben az ilyen típusú rendezvényeken?

Hasonló a helyzet a pályázatok terén is. Milyen számszerűsíthető mutatók határozzák meg a támogatási kérelmek sikerességét, és milyen tényezők garantálják azt, hogy a támogatási összeg lehívásra is kerül-e? Ebben az esetben is fel lehet tenni a kérdést, hogy az a kérelem nyer-e, amit egyébként egy

sikeresnek tekintett vállalkozás nyújt be, vagy van-e szerepe annak a támogatási kérelmek vizsgálata során, hogy a kérelmezőnek milyen hálózati kapcsolatai vannak?

Az adatbázisok körülvesznek minket, számos adatot gyűjtünk, ezek számszerűsítésével, összekapcsolásával, adatbázisba rendezésével a fenti kérdésekre számos választ tudnánk adni. Természetesen ez hatalmas munka lenne, ami a doktori dolgozatom terjedelmén messze túlmutat, akár egy-egy kutatóhely szakmai programja is lehetne a jövőben. Én most csak az első lépést kívánom ezen az úton megtenni – összekapcsolni a jelenleg is elérhető adatbázisokat, és arra módszert mutatni, hogy ezeket az adatokat, hogyan lehet felhasználni, és azokból, hogyan lehet további következtetéseket levonni.

Ha már az adatbázis létrejön, és a területi dimenziókat is vizsgáljuk, akkor már elérhető közelségbe kerül az a cél, hogy azt is megvizsgáljuk, hogy a hazai vidékfejlesztési programok milyen hatással vannak a területfejlesztésre, a területi különbségek csökkenésére? Hiszen a vidékfejlesztési és egyébként minden gazdaságfejlesztési támogatásnak a lokális gazdaságra, annak fejlődésére kell hatással lennie.

A különböző típusú és különböző ágazatokhoz kötődő pályázati rendszerek vizsgálata hosszú múltra tekint vissza, melyet nagyban befolyásoltak a gazdasági, természeti és emberi erőforrások mennyiségi és minőségi kérdései, valamint a kapcsolódó politikai akaratok folytonos változásai, de a kérdéskör vizsgálata nem kerül le a napirendről a társadalmi és gazdasági folyamatokra gyakorolt komplex hatása okán sem. Az eddig a témában született vizsgálatok nagyobb része a pályázati rendszerek többségét érintő problémahalmazok feltárására irányultak. A vizsgálatok tárgyát számos esetben a sérülékeny gazdasági szerkezet, a kedvezőtlen társadalmi és demográfiai folyamatok, az elöregedés, elvándorlás, munkanélküliség és az ágazati hatékonyságnövelés képezték. Feltárássra kerültek az ok-okozati tényezők mellett a történelmi sajátosságokon alapuló átfogó kérdések is. Összességében az a kép rajzolódott ki, hogy a hazai mezőgazdasági támogatási rendszer hatékonyabb működtetésére igen nagy szükség lenne, valamint igen nagy tartalékok mutatkoznak a hatékonyság növelésének szempontjából.

Dolgozatom elkészítését alapvetően az motiválta, hogy megvizsgáljam a magyar mezőgazdasági és vidékfejlesztési pályázati rendszerek működését és hatásait, mivel ezen kérdéskörök alapos elemzése után számos módosító javaslattal

szándékozom hozzájárulni a rendszer további fejlesztéséhez, épüléséhez, megítélésem szerint hatékonyabb működésének elősegítése érdekében.

Ha csak a rendszerváltozástól vizsgálódunk, kijelenthető, hogy az 1990-es évek folyamán a magyar mezőgazdaság jelentős változáson ment keresztül. Az átalakulás során jelentős hatást gyakorolt a mezőgazdaságra – a teljesség igénye nélkül – a kárpótlás, a mezőgazdasági szövetkezetek és állami gazdaságok privatizációja, a termékpálya integrációk átalakulása, a tulajdonosi szerkezet teljes átalakulása, állami földek értékesítése, valamint az uniós csatlakozás, a Közös Agrárpolitika. Mindezen hatások következményeként a teljes magyar mezőgazdasági szabályozási rendszer is átalakult, ami egyben azt is igényelte, hogy a kapcsolódó támogatási rendszer is átalakuljon.

A korábbi teljes megfigyelésen alapuló szabályozási rendszerek a mezőgazdasági vállalkozások szétaprózódásával, a megfigyelendő üzemek számának növekedésével, illetve a kialakult heterogén mezőgazdasági üzemstruktúrának köszönhetően tarthatatlanok voltak, vagyis a korábbi statisztikai rendszerek megbízhatatlanok lettek, illetve már nem tudták kielégíteni azt az adatigényt, melyet a hazai agrárpolitika támasztott.

A belső igények megváltozása mellett meghatározó tényezővé vált az Európai Unió által preferált szabályozási rendszer is, mely olyan információs igényt támasztott, melyre korábban egyáltalán nem volt példa. Az egyre inkább kézzel fogható uniós csatlakozás arra készítette a hazai döntéshozókat, hogy a támogatási rendszerüket mindinkább hozzáigazítsák az uniós elvárásokhoz. A rendszer teljes kiépülésével az ágazat hazai szereplőinek a megváltozott feltételek mentén történő működés feltételeit is meg kellett ismerni. Mindezeket azért, hogy számukra a legmegfelelőbb támogatási struktúrát alakítsák ki.

Magyarország 2004-es csatlakozásával és már az előtt is jogosult volt az előcsatlakozási alapokra, mint az ISPA, SAPARD, PHARE. Az EMOGA volt az egyetlen alap, amely a Közös Agrárpolitikát finanszírozta. 2006-ban két részre vált, egyik fele lett az EMGA, vagyis az Európa Mezőgazdasági és Garancia Alap a másik az EMVA, az Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési alap (BUDAY-SÁNTA 2010, DORGAI – UDOVECZ 2009, FAZEKAS 2010). Ez a két alap finanszírozza a Közös Agrárpolitika két pillérét. Ez a két pillér kiteszi az Európai Unió költségvetésének több mint egy harmadát. Ez azért is fontos, mert a magyar mezőgazdaság a hazai GDP-nek jelentős részét, 4-5%-át teszi ki.

Ezen okok miatt, a vidéki terek népességmegtartásában jelentős szerepet kaptak az elmúlt években a közösségi transzferek. A gazdák számára méltányos támogatások csökkentik az ágazati jövedelmekhez kapcsolódó bizonytalanságokat, segítik a jól működtethető birtokszerkezet kialakulását, amik alapját képezik a vidéki térségekben a népesség megmaradásnak. Ennek ellenére a gazdaságszám csökkent, számuk 2013 és 2016 között közel egyharmaddal esett vissza, vagyis a rendszer még mindig fejlesztésre szorul.

Dolgozatom célja tehát, hogy a hipotézisekben megfogalmazott gondolatokat – a kapcsolódó irodalmak és a hozzájuk kapcsolódó vizsgálatok eredményei alapján – szakmailag alátámasszam vagy elvesszem. Kutatásom elején és az alatt, az alábbi kérdések fogalmazódtak meg bennem:

- Az alkalmazott pályázati bírálati rendszerek valóban azokhoz a célokhoz vezetnek-e, melyeket a fejlesztési programokban megfogalmaztunk?
- A korábbi fejlesztési program végrehajtása során szerzett tapasztalatok teljeskörűen beépítésre kerülnek-e az új fejlesztési programba?
- Az egyes pályázati bírálati szempontokat a súlyuknak megfelelően alkalmazzuk-e?
- A pályázati felhívásokban rögzített alkalmassági feltételek összhangban vannak-e a hosszú távú fejlesztési célokkal?
- Az uniós előírásokban megkövetelt monitoring adatok gyűjtése, rendszerezése, és rendelkezésre álló adatokkal való összevetése megfelelő-e?
- A területi szempontok értékelése valóban ahhoz vezet-e, hogy Magyarországon csökkenjenek a területi különbségek?
- Lehet-e rendelkezésre álló adatok alapján vagy minimális további adatgyűjtés mellett a pályázati bírálati rendszereket fejleszteni, létezhet-e olyan statisztikailag is alátámasztott megoldás, mely az egyes szempontokat a lehető legjobb eredmény elérése érdekében megfelelően súlyozza?

Ezen kérdések újragondolásával és szelektálásával, a vizsgálati lehetőségekhez való igazításával és átstrukturálásával az alábbi hipotéziseket fogalmaztam meg. Bár ezen kutatáson belül az összes itt felmerült kérdést nem volt lehetőségem körüljárni, azonban mindegyik szervesen hozzájárult a hipotézisek kialakításához és a vizsgálati metódus megválasztásához.

Kutatási hipotézisek megfogalmazása

- H1:** Feltételezésem szerint az alkalmazott bírálati rendszerek alapján a magas pontot kapó pályázatok életképessége nem igazolható.
- H2:** Kialakítható a rendelkezésre álló és gyűjtött adatok alapján jobb pályázatbírálati rendszer, mivel vannak olyan pénzügyi, gazdasági mutatók, melyek alapján egy pályázat sikerességét jobban meg lehet becsülni.
- H3:** A projekt cégek jelentősen kisebb eséllyel hajtják végre a támogatott beruházásaikat, mint a hosszabb múlttal rendelkező vállalkozások.
- H4:** Az ÚMVP támogatási intézkedések közül az állattartó telepek korszerűsítése intézkedéseknek volt hatása a vidékfejlesztésre, valamint a vidékfejlesztéshez kapcsolódó mutatószámokban járásonként javulást lehetett tapasztalni.
- H5:** A területi értékelési szempontok finomhangolásával olyan bírálati szempontokat lehetne kialakítani, ami adatokkal is igazoltan hozzájárulhat ahhoz, hogy a területi különbségek csökkenjenek Magyarországon.
- H6:** A kifizetett támogatási összegek mezo, azaz megyei szinten nem korrelálnak a megyei kibocsátási adatok változásaival.

2 ANYAG ÉS MÓDSZER

Az állattenyésztési beruházásoknak a mezőgazdasági beruházásokon belül kiemelt jelentősége van, mert a mezőgazdaságon belül ezeknek a beruházásoknak van a legnagyobb multiplikátor hatása. Így stratégiai kérdés az állattenyésztés fejlesztése, illetve az erre fordított támogatások hatékony elköltése, ezért került ez a kérdéskör vizsgálatom fókuszába.

2.1 A kutatás módszertana

Számos kutató már megállapította, hogy a társadalomtudományi, vidékfejlesztési szakterületekhez kapcsolódó, szociológiai kutatásokhoz, vidékfejlesztési adatfeltárási, elemzési feladatokhoz, az adatfeldolgozáshoz a Microsoft Office Excel, illetve az SPSS statisztikai programcsomag minden igényt kielégítően alkalmazhatók. A program kiválóan alkalmas a nagy adatállományokból történő adatleválogatásra, aggregálásra, több fájl egybefűzésére, szűrésre, vagyis az elemzést szolgáló adatkészlet előállítására. (CSALLNER 2015) Az így elkészült adatfájlban képezhetők mutatók, indikátorok, indexek, s az új változókkal kiegészült adatfájl további többváltozós analízisek alapjául szolgálhatnak, vagy exportálhatók más, pl. térinformatikai programok számára is olvasható formátumba” (TÓTH-KÁPOSZTA 2014). Az ÚMVP Ex post analízishez használt adatbázis alapján összegyűjtött adatokhoz magam is a fenti módszertant alkalmaztam. A módszertan első részében az adatbázis összeállításának menetét ismertetem, majd, ezt követően térek ki a vizsgálat lefolytatására. A hazai sikeres pályázatok vizsgálatához településsoros gazdasági- statisztikai mutatókat használtam fel.

2.2 Az adatbázisok

A kutatásom során az Agrárgazdasági Kutatóintézet által hozzáférhető, a támogatási és kifizetési adatokat tartalmazó, az MVH által létrehozott Integrált Igazgatási és Ellenőrzési Rendszerből (továbbiakban IIER) kinyert adatokat kapcsoltam össze a NAV által gyűjtött társas vállalkozások beszámoló adataival, annak érdekében, hogy ne csak támogatási és kifizetési adatokat, hanem a pályázók egyes gazdálkodási adatai közötti összefüggést is vizsgáljam. Ezek mellett a területi adatok vonatkozásában a TeIR adatokat használtam.

Területi Információs Rendszer (TeIR), a területi és regionális kutatások során a leggyakrabban használt adatbázis, amely ügyfélkapu segítségével érhető el a

www.teir.hu portálon. A Területi Információs Rendszer megvalósítója a Magyar Regionális Fejlesztési és Urbanisztikai Közhasznú Társaság (VÁTI) – jelenleg a rendszer üzemeltetője Pénzügyminisztérium megbízásából a Lechner Nonprofit Kft. A rendszer célja az, hogy objektív, pontos és friss információkkal lássa el a területfejlesztési és rendezési tevékenységet ellátó szervezetet, a folyamatokat segítő döntéselőkészítő szervezetet. A TeIR egy igen összetett adatbázis, melyet a tartalma is alátámaszt, hiszen alfanumerikus és grafikus formában tartalmazza a számos témacsoportok adatait. (pl.: demográfia, társadalom, gazdaság (ipar, mezőgazdaság, idegenforgalom), a műszaki infrastruktúra hálózatok, a területfejlesztés pénzügyi eszközei, önkormányzati mérlegek stb.) (TÓTH - KÁPOSZTA – PUSKÁS 2014) Az IIER olyan támogató informatikai ügyviteli rendszer, melynek feladata az EU Közös Agrárpolitikájában meghatározott forrásokból és a magyar költségvetés által biztosított forrásból finanszírozott ágazati támogatások iránti kérelmek befogadása, elbírálása és a juttatások folyósítása a kedvezményezettek részére. A rendszer az összes KAP-pal kapcsolatos támogatási kérelmet kezeli, a területalapú támogatásoktól a beruházási jogcímekig. A rendszer a folyamatos fejlesztésnek köszönhetően papír nélküli ügyintézését biztosít.

Az IIER-ből kinyert adatokat regisztrációs számonként név nélkül és pontos megvalósítási hely nélkül (csak települési adatok) kaptam meg, azaz a vizsgálat során az anonimitás biztosított volt. Az egyes támogatási adatok közérdekű adatnak minősülnek egyébként, és azok egyenként a Magyar Államkincstár (korábban MVH) honlapjáról elérhetők.

Az IIER adatok a következő adatmezőket tartalmazzák:

- Ügyfélazonosító – regisztrációs szám,
- Jogcím kód (ÁTK I, ÁTK II stb.),
- Egységes státusz (elutasított, jóváhagyott, visszavont, törölt),
- Részletes státusz (elszámolással lezárult, elutasított, forráshiány miatt elutasított, jogosultság megszűnt, jogutódolt, vagy elhunyt, kizárt, átadott, lemondott, visszavont, támogatott),
- Határozat véglegesítés dátuma,
- Település, azaz megvalósítási hely,
- Igényelt támogatási összeg Ft-ban,
- Jóváhagyott támogatási összeg Ft-ban,
- Kifizetésekben igényelt összeg,
- Kifizetett összeg.

A NAV adatbázis társas gazdaságok társasági adó, mérleg-, eredmény-kimutatás, és egyéb tájékoztatási adatait tartalmazza 1992-2016-ig. Az adatok az adott üzleti évre vonatkoznak. Nem eltérő üzleti éves adózók esetén ez megegyezik a naptári évvel. A főbb mérleg- és eredmény-kimutatás adatok esetében a számviteli egyezőségek az adatbázisban biztosítottak. Azon hibák, amelyek nem sértik a számviteli egyezőséget (pl. a mértékegységbeli hibák, eFt helyett Ft) csak egyedi vizsgálatok alkalmával derülnek ki. A főbb számok az e-beszamolo.im.gov.hu oldalon, a közzétett beszámolók alapján ellenőrizhetők. A társas gazdaságok évente egyszer szolgáltatnak adatot, de ez a normál és az eltérő üzleti éves gazdaságok esetén eltérő időpontban történik. Az adatszolgáltatók megadott határidőre benyújtják az adóbevallást. A NAV feldolgozza, ellenőrzi az adatokat (1. táblázat), majd átadja a NAIK AKI-nak.

1. táblázat: A vizsgálat során felhasznált NAV adatok

I. Értékesítés nettó árbevétele (01+02)	tac002
IV. Anyagjellegű ráfordítások (05+06+07+08+09)	tac007
V. Személyi jellegű ráfordítások (10+11+12)	tac012
VI. Értécsökkenési leírás	tac016
A. Üzemi (üzleti) tevékenység eredménye	tac019
E. Adózás előtti eredmény (C+ _D)	tab001
A Befektetett eszközök	tah200
I. Immateriális javak	tah186
II. Tárgyi eszközök	tah033
III. Értékpapírok	tah043
IV. Pénzeszközök	tah044
Eszközök (aktívák) összesen	tah061
D. Saját tőke	tah046
I. Jegyzett tőke	tah001
III. Tőketartalék	tah048
IV. Eredménytartalék	tah189
V. Lekötött tartalék	tah208
F. Kötelezettségek	kot000
I. Hátrasorolt kötelezettségek	tah209
II. Hosszú lejáratú kötelezettségek	tah051
III. Rövid lejáratú kötelezettségek	tah054

Forrás: saját szerkesztés 2019.

Az adatok összekapcsolása a következők szerint történt:

1. Az első körben az ÁTK I, ÁTK II, ÁTK III, ÁTK IV és BATEK adatbázisokat egybefűztem az azonos típusú adatok alapján.
2. Mivel a támogatási kérelem adatok és a kifizetési kérelem adatok különböző táblákban voltak hozzáférhetők a két adattáblát párosítani kellett a támogatási kérelem vonalkódja alapján. Egy támogatási kérelemhez több kifizetési kérelem is kapcsolódhatott, így az aggregálást is el kellett végezni.
3. A harmadik lépésben az adatbázisból kiszűrtem magánszemélyeket, östermelőket, egyéni vállalkozókat, valamint a nem jogi és nem magánszemélyeket, pl. középiskolai intézményeket, egyetemeket, akik gazdálkodást folytatnak és a pályázati feltételeknek is megfelelhetnek. Ezek a pályázók nem készítenek beszámolót, ezért a NAV adatbázisban nem szerepelnek.
4. Az adatbázis összeállításának következő lépése az volt, hogy az eltérő időszakokban benyújtott támogatási kérelmeket „közös nevezőre” kell hozni. Az egyes támogatási kérelem postázásának éve szerint – ami legyen t – a kérelem adatokat párosítani kellett regisztrációs szám szerint a NAV adatbázis $t-1$ évekre vonatkozó adataival. A NAV adatbázisból 21 adatoszlop került kinyerésre, melyeket transzponálni kellett. Minden ÁTK-s kérelem esetében a benyújtást megelőző év adatát vizsgáltam, ezzel elkerülve azt a problémát, hogy például egy 2012-ben benyújtott kérelem esetében a 2006-os évet vizsgáljam.

A következő lépésben megvizsgáltam, hogy a cégek valamilyen adatuk alapján projektcégnek minősülnek-e. A minimálbér adatokat a benyújtást megelőző évre vizsgáltam minden esetben. Arra egzakt definíciót, hogy mi minősül egyértelműen projektcégnek a szakirodalom más és más meghatározást használ. Bizonyos mutató értékek alapján lehetséges a meghatározás és sok pályázati rendszer él is a lehetőséggel, hogy csak az adott támogatási kérelem benyújtására és elnyerésére létrejött kalandor vállalkozásokat ne támogassa, és erre szűrőrendszert alkalmaz.

Mivel a támogatási adatok nem tartalmaztak üzemméretet és cégmúltat, ezért a projektcégekre való kalkulációkat a beszámoló adatok alapján kellett elvégezni. Későbbi fejlesztési lehetőség lenne az IIER-ből kinyerhető üzemméret adatok vagy a vállalkozás működési idejének a használata is.

A projektcégeket öt különböző kritérium alapján vizsgáltam:

- 1a. A személyi jellegű kiadások nem érik el az egy fő éves minimálbérének összegét a $t-1$ évben ($\text{adat} * 12 * 1,29$ járulékkal). A minimálbér összege 2006-

ban havi 62500 Ft, 2008-ban a havi 69000, 2010-ben 73500, 2011-ben 78000 volt. Tehát a vállalkozás legalább egy főt nem alkalmazott egész éven át a támogatási kérelmet megelőző üzleti évben.

- 1b. Az árbevétel nem haladja meg a személyi jellegű kiadások kétszerezését. Ugyan volt alkalmazott, de a vállalkozás tényleges termelő-tevékenységet nem folytatott.
- 1c. A támogatás meghaladja az árbevétel (tac002) ötszörösét. A vállalkozás bár folytathatott termelő-tevékenységet és lehetett alkalmazottja is, de a benyújtást megelőző évben a termelő tevékenység árbevétele jelentősen elmarad a tervezett beruházás volumenétől.
- 1d. Az igényelt támogatás meghaladja az előző évi eszközállomány ötszörösét, vagyis volt árbevétele (pl. kereskedett a vállalkozás), de ezt nem saját termelő eszközökkel tette meg.
- 1e. Az előző év eszközállománya nulla, vagyis kimondottan a pályázat benyújtására hozták lére a vállalkozást.

A projektcégek külön kezelését az indokolta, hogy esetükben a t-1 év beszámoló adatainak vizsgálata nem minden esetben vezet eredményre, a számított mutatók jelentős része zéró osztós eredményt adna, melyek a statisztikai összefüggéseket befolyásolják.

A projekt cégekre vonatkozó vizsgálatok alapján a következő megoszlásokat találtam a társas vállalkozások között:

2. táblázat: A kérelmezők megoszlása a különböző projektcég kritériumok szerint

	1a) személyi jellegű alapján	1b) árbevétel és személy jellegű alapján	1c) támogatás és árbevétel alapján	1d) eszközállomány és támogatás alapján	1e) előző évi eszközállomány nulla
Nem projekt cég:	2046	2381	35	2086	2170
Projekt cég	429	94	2440	389	305
Összesen	2475	2475	2475	2475	2475

Forrás: saját szerkesztés 2019.

A 2. táblázat alapján megállapítható, hogy az összes kritériumot nem lehet alkalmazni, a c) pont szerinti kritérium esetén – vagyis a támogatás meghaladja az előző évi árbevétel ötszörösét – a kérelmezők jelentős része projektcégnek lett volna minősíthető, ami nem tükrözi a valóságot. A b) pont szerinti

kritériumot pedig azért vettem el, mivel csak 94 cég esetében állt fent ez a megállapítás. Mindezek eredményeképpen arra jutottam, hogy a) d) és e) pontok szerinti kritériumok alapján kívánom a projektcégeket megkülönböztetni, vagyis, ha ezek közül valamelyik szempont fennállt, akkor azt projektcégnek tekintetem a továbbiakban.

A 3. táblázatban mutatom be, hogy az alkalmazott három projektcég kritérium alapján, az ÁTK kérelmek során induló társas vállalkozások milyen arányban oszlottak meg:

3. táblázat: A kérelmezők megoszlása a használt kombinált mutató szerint

	Kombinált mutatók alapján projekt vállalkozás-e (db)
Nem projekt cég:	2013 (81,3%)
Projekt cég	462 (18,6%)
Összesen	2475 (100%)

Forrás: saját szerkesztés 2019.

Vizsgálat során felhasznált további adatbázisok

A területi adatokat a kapott IIER-ből származó támogatási adatok, és a NAIK AKI által működtetett Mezőgazdasági Számviteli Információs Hálózat (FADN) – ismertebb nevén tesztüzemi rendszer – reprezentatív információs rendszer adatai alapján vizsgáltam.

A felmérés 1900 üzem eredményszemléletű könyvvitele alapján történik, a rendszer az egyéni gazdaságok adatait is a gazdasági társaságokéhoz hasonló struktúrában tartalmazza, tehát az egyéni gazdaságoknak is van mérlegük és eredmény-kimutatásuk. A magyar FADN több mint 106 ezer, 4000 standard termelési értéknél (STÉ) nagyobb mezőgazdasági üzemet képvisel. A magyar tesztüzemi rendszer az üzemszintű adatokon kívül a fontosabb növénytermesztő, állattenyésztő és kertészeti ágazatok adatait is tartalmazza.

Az adatbázisból a szántóföldi, illetve a kertészeti üzemeket kiszűrtem, és csak a specializált állattartó üzemek (az STÉ legalább 2/3-a állattartásból származik) és a vegyes gazdaságok adatait vettem figyelembe a területi adatok vizsgálata során.

A NAIK AKI tesztüzemi adatbázisában szereplő mintaüzemek és azok súlyai viszonylag jól becsülik a teljes sokaság beruházását. A minta adatbázisban 635

gazdaság volt specializált állattartó gazdaság, melyek összesen 38 076 magyar gazdaságot reprezentáltak. A specializált állattartó gazdaságok fejlesztési támogatásainak mértéke a vizsgált 6 éves periódusban (2010-2015 között) 101,6 milliárd forintot tett ki, míg az IIER adatok alapján ezen időszak alatt ténylegesen 158 milliárd forint került kifizetésre.

Az eltérés abból adódhat, hogy az állattartó telepi támogatások nagymértékben jutottak projektcégeknek, melyek tevékenység szerinti besorolása nem volt lehetséges, illetve sok olyan vállalkozás is jutott állattartó telepi támogatáshoz, mely tevékenysége alapján nem specializált állattartó, az üzemméreten belül az 1/3-ot nem éri az állattartás részaránya. Ennek megfelelően a tesztüzemi adatok összevetése – mint makro adatok vizsgálata – megfelelő relevanciával bír az IIER adatok alapján kinyert támogatások makro környezeti vizsgálata során.

A megyei adatok vizsgálata során az NAIK AKI tesztüzemi adatbázisban megtalálható társas gazdaságok adatai mellett az egyéni gazdaságok adatait is figyelembe vettem, és az IIER-ből kinyert összes támogatást vettem össze a gazdálkodási adatok változásával a vállalkozási formától függetlenül.

A következő lépésben pedig az egyes, a szakirodalomban fellelhető és a rendelkezésre álló beszámoló adatokból számolható, a beruházásokat befolyásoló mutatókkal számoltam, melyeket a következőkben mutatok be.

Használt mutatók

Az egyes mutatók képzése során külön figyelmet fordítottam arra, hogy azok jelentős volumenbeli eltérése a számításokat ne befolyásolják, vagyis standardizált mutatókat képeztem, melyek a következők:

- 1. Projekt cég-e a vállalkozás***
- 2. Befektetett eszközarányos támogatás***
- 3. Árbevétel arányos támogatás***
- 4. Likviditás***
- 5a. Jövedelmezőség I.***
- 5b. Jövedelmezőség II.***
- 6a. Tőkeellátottság I.***
- 6b. Tőkeellátottság II.***
- 7. Felhalmozott tőke arányos jóváhagyott támogatás***
- 8. Finanszírozhatóság***
- 9. Befektetett eszközök aránya***
- 10. Árbevétel***
- 11. Igényelt támogatás***

Dolgozatomban a következő alfejezetekben ismertetésre kerülő módszerek felhasználásával végeztem el az elemzéseimet. Ezen adatok segítségével árnyaltabb képet kaphatunk a vizsgált pályázatok helyzetéről, a pályázók közös vagy eltérő vonásairól. A kapott eredményeket, mint ahogy már említettem Microsoft Excel és QGIS program segítségével ábrázoltam.

A felhasznált módszerek között megtalálhatók voltak leíró statisztikai módszerek és összetettebb statisztikai módszerek, mint a logisztikus regresszió (kétfváltozós), boxplot diagram, korreláció analízis, valamint térinformatika eszközt is használtam (QGIS). Munkámat a gyakorlati tapasztalataim beépítése mellett félig strukturált mélyinterjúk elvégzésével is pontosítottam melyeket pályázatiírókkal és nyertes pályázókkal készítettem.

3 EREDMÉNYEK

A vidékfejlesztési pályázatok hatásainak vizsgálata igen időszerű kutatási irány. A vizsgálatok tárgyát számos esetben a sérülékeny gazdasági szerkezet, a kedvezőtlen társadalmi és demográfiai folyamatok, az előregedés, elvándorlás, munkanélküliség és az ágazati hatékonyságnövelés képezték.

Összességében az a kép rajzolódott ki, hogy a hazai mezőgazdasági támogatási rendszer hatékonyabb működtetésére igen nagy szükség lenne, valamint igen nagy tartalékok mutatkoznak a hatékonyság növelésének szempontjából.

Dolgozatom elkészítését alapvetően az motiválta, hogy megvizsgáljam a magyar mezőgazdasági és vidékfejlesztési pályázatok rendszerének működését, mivel ezen kérdéskör alapos elemzése után számos módosító javaslattal szándékozom hozzájárulni a rendszer további fejlesztéséhez, épüléséhez, megítélésem szerint hatékonyabb működésének elősegítése érdekében.

Az ÚMVP és a VP pontozási rendszereit áttekintettem és csoportosítottam az egyes pontozási szempontokat, külön vizsgáltam az üzleti és pénzügyi tervekhez kapcsolódó értékelési szempontokat és egyéb lényeges, de nem értékelt szempontokat:

- Ezek közül az általam legfontosabbnak vélt szempont az *előkészítettség vizsgálata*.
- Egyik programozási időszakban sem került értékelésre a *finanszírozási források megléte*.
- Az ÚMVP és a VP keretében benyújtott kérelmek esetében a korábbi *projektmenedzsment tapasztalatok* szintén nem, vagy nem kellő mértékben kerültek értékelésre.
- Az előző aspektus mellett szintén nem kerültek értékelésre azok a szempontok, hogy az előkészítésbe, a tervezésbe és a megvalósításba milyen kvalifikáltsággal rendelkező, a belső projektmenedzsmentet támogató *külső szakértők* kerülnek bevonásra, és ők milyen projektmenedzsment tapasztalatokkal rendelkeznek.
- A pályázatok során szintén nem került értékelésre, hogy *milyen hosszú ideje működnek* a vállalkozások.
- A fenti aspektusok mellett még sok más *egyéb szempontot* meg lehetne határozni, mint például a vállalkozás menedzsmentjének, tulajdonosainak kapcsolatrendszere, egyéb szervezetekben betöltött szerepkör (gazdakör, termelői csoport, érdekképviselet, kamara stb.).

Elemeztem a pontozási rendszerek során elkövetett leggyakoribb hibákat. A beruházásokhoz kapcsolódó pontozást vizsgálva megállapítható, hogy jelentős eltérés a két programozási időszak között nem volt.

Külön elemeztem a jó vagy jobb megoldásokat a bírálati rendszerekben. Leírtam a dinamikus értékelési rendszert, mivel a projektciklus menedzsment egyik fő jellemzője abban rejlik, hogy a korábbi projektek során szerzett tapasztalatokat az új projektekbe beépítjük. Ez alapvetően nem csak a felhívások, hanem a programozás szintjén is működhet. Azt az értékelési rendszert, mely adatbázisba rendezi a korábbi értékelés és végrehajtások sajátosságait, és ezeket a kapott adatokat elemzi, majd ezek alapján a pontozási rendszereket finomhangolja, dinamikus értékelési rendszernek neveztem el.

A dinamikus értékelési rendszer sajátosságai a következők:

- előző programozási időszak, vagy a félidei felülvizsgálat eredményeiből indul ki;
- a sikeres projektek eredménymutatóit gyűjti, pl. létszám, képzettség, gyakorlat, múlt, innováció, pénzügyi adatok, ismertség alapján;
- a fenti adatok mellett az elutasított kérelmek, a támogatott, de meg nem valósított kérelmek, valamint a megvalósított, de nem működő kérelmek adatait is összegzi;
- a kapott adatok alapján történik meg a szempontok „finomhangolása”.

Kutatásom szerint a bírálati szempontokkal támasztott követelményeket a következő szerint lehet meghatározni:

- A pontozási rendszerek kellő mértékben objektívek, és ezek az egyes objektív szempontok előre meg is ismerhetők, azaz a piaci szereplők tisztában vannak vele, hogy hozzávetőleg mekkora esélyük is van elindulni.
- Az egyes szempontok ellenőrzése biztosított, az nem jár jelentős idő- vagy költségigénnyel egyik szereplő számára sem.
- Az egyes szempontok a súlyuknak megfelelően kerülnek értékelésre.
- A pontozás nem tartalmaz logikai bukfenceket, összeadási, számszerúsítési hibákat.
- Nem kerülnek olyan szempontok meghatározásra, melyeket minden kérelmező, vagy egyik kérelmező sem tud teljesíteni.
- A szempontok úgy kerülnek meghatározásra, hogy az egyes értékelt projektek által elért pontszámok jelentősen szóródjanak, vagyis a

támogatott és nem támogatott kérelmek között egyértelmű határt lehet kijelölni.

- A pontozási szempontok és az azokhoz kapcsolódó eljárásrend vitathatatlanok és objektívek, nem adnak lehetőséget a megtámadásra.
- Minden piaci szereplő esetében legyen elméleti lehetőség arra, hogy a pontozási szempontot vállalni vagy teljesíteni tudja, a szempont ne határozzon meg irreális elvárást.
- A pontozási szempont vegye figyelembe a célcsoport adottságait.
- A pontozás jelentsen szelektálást, vagyis azoknak a pontozási rendszereknek nincsen értelme és jelentősége, ahol minden kérelem elutasításra vagy egységes támogatásra kerül.
- Kapcsolódjon hozzá reális szankciórendszer, amit a pontozás során vállalt.
- A pontozási rendszerek legyenek dinamikusak, vagyis az előző pályázati időszakokban felhalmozott tapasztalatok kerüljenek beépítésre a következő időszakokban, vagy a programozási időszakokban, ugyanazt a hibát több alkalommal ne kövessük el.

Kutatásom részeként elvégeztem a támogatási adatok részletesebb vizsgálatát is. A vizsgálatom célja az volt, hogy az igényelt támogatás és a kapott támogatás szempontjából sikeres és nem sikeres (bináris) függő változót a társas vállalkozások előző évi pénzügyi adatai mennyiben határozzák meg.

Matematikai statisztikai vizsgálataim eredményeit összegezve megállapítottam, hogy a beszámoló adatok összekapcsolása a támogatási adatokkal jelentősen javíthatja annak a becslését, hogy a támogatási kérelem sikeres lesz vagy sem, a sikeres és nem sikeres támogatási kérelmek statisztikai adatainak vizsgálatával a támogatási kérelmek pontozására – számításokkal is alátámasztott – pontozási javaslat tehető.

Az irodalom feldolgozás és dokumentum elemzések, mélyinterjúk, valamint a matematikai statisztikai vizsgálataim alapján az alábbi eredményeket fogalmaztam meg:

E1: Rendszereztem a pályázati alkalmassági rendszereket és pontozási szempontokat, kiemelve, hogy egy-egy szempont mennyiben lehet produktív vagy improduktív a megvalósítás során.

E2: Bemutattam az uniós programozási ciklusok Magyarországon alkalmazott egyes bírálati rendszereit, feltárva azok működési anomáliáit.

E3: Feltártam azokat a pénzügyi gazdasági mutatókat, melyek alapján a pályázatok sikerességének becslését javítani lehet.

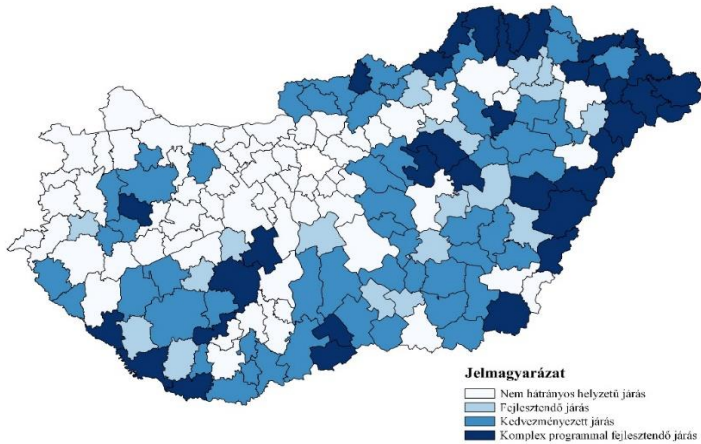
E4: Feldolgoztam a pályázati rendszerekkel szemben támasztott követelményeket, megjelenítendő alapelveket, feltártam az értékelések során elkövetett gyakori hibákat, rendszereztem és kialakítottam, valamint bemutattam a helyes gyakorlatokat.

E5: Magyarországon az IIER, a NAV társas vállalkozások beszámoló adatainak, a TEIR, valamint a NAIK AKI Tesztüzemi adatok összekapcsolásával elsőként és ismereteim szerint egyedül álló módon végeztem el a pályázatok értékelési rendszereinek vizsgálatát.

E6: A támogatási adatok járási vizsgálatával rámutattam arra, hogy a támogatások területi különbségek csökkenésére gyakorolt hatása elhanyagolható. Amennyiben a vidékfejlesztést hangsúlyosabban kívánjuk megjeleníteni a beruházási támogatások esetén, akkor a pontozás során a súlyszámokat és a pontozási szempontokat összetettebb módon kellene meghatározni.

A támogatások eloszlását és a járásek közötti differenciát térképen is ábrázoltam. Ehhez az ábrázoláshoz először „közös nevezőre” kellett hozni a támogatási adatokat, melynek alapján a lakosság számot vettem figyelembe, vagyis járásonként kiszámoltam, hogy egy főre mekkora támogatási összeg jutott a programozási időszak alatt. Az adatokat sorba rendeztem, majd megállapítottam a kvartilisek értékeit, annak érdekében, hogy a járási adatokhoz hasonlóan négy csoportot kapjak.

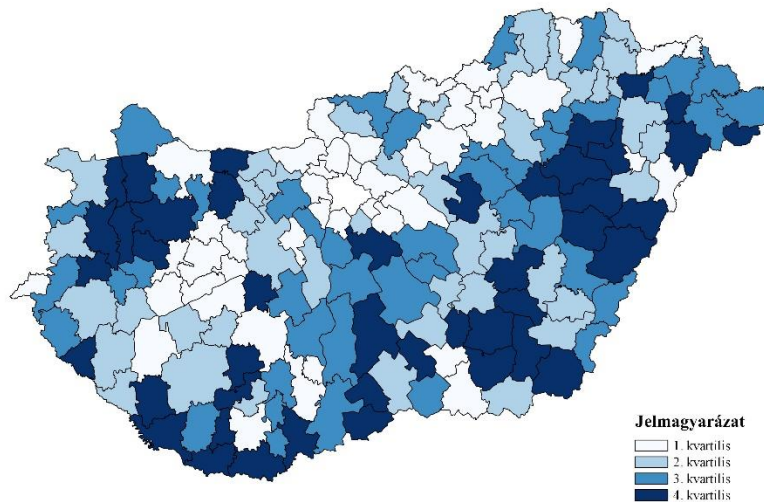
Már a kvartilis adatok alapján látható, hogy jelentős szórás van az értékek között, például a Balatonfüredi és a Vecsési járásban nem volt kifizetés, míg a Balmazújvárosi, Hegyháti, és Mezőkovácsházai járásokban az egy főre jutó támogatás meghaladta a 142.000 forintot, utóbbiban elérte a 189.223 forintot. A járási besorolások és a támogatási adatok a fentiek alapján a következők szerint alakultak:

1. ábra: Fejlettség szerinti járások Magyarországon
 Forrás: 290/2014. (XI. 26.) Kormányrendelet alapján

A térképen (1. ábra) jól behatárolhatók a fejlettség szerinti járások, vagyis a leginkább fejlesztendő területek az Ormánság, a Mezőség, dél Bács-Kiskun, Békés, Szabolcs és a Borsodi területek, valamint a Jászság és az észak Kunság egy része.

Ezzel szemben nem hátrányos helyzetű járásokba tartozik, szinte teljes Pest megye, az M3-as M5-ös és M6-os autópályák nyomvonala, Csongrád, a Balatonfelvidék, és Észak-Nyugat Magyarország.

2. ábra: Egy főre jutó támogatás eloszlása kvartilis adatok szerint

Forrás: IIER és TEIR adatok alapján

A támogatási adatok alapján megalkotott térkép szerint (2. ábra) öt jelentősebb gócpontot lehet felfedezni aszerint, hogy a támogatások mely járásokba jutottak el, melyek a következők: Hajdúság, Sárvár-Csorna-Pápa környéke, Szarvas-Szentes-Orosháza környéke, Dél-Bács-Kiskun valamint Dél Baranya és Somogy. Ez utóbbi két területi gócpont van fedésben a járások szerinti besorolással.

Annak érdekében, hogy a két térkép között nagyobb legyen az átfedés arra lenne szükség, hogy a támogatási kérelmek bírálata során a területi különbségeket bemutató szempontok nagyobb súllyal és szofisztikáltabban kerüljenek értékelésre. A járás szerinti 0 vagy 6 pont odaítélés egyrészt nem biztosít kellő súlyt az értékelési szempontnak, valamint a fejlettségi mutatókhoz való hozzájárulást így nem lehet vizsgálni. Ehhez arra lenne szükség, hogy járástípusonként eltérő pontszámokat lehessen megállapítani a munkahelyteremtő, a személyi jövedelemadó alapot jelentősen növelő elképzelésekre, vagy nagyobb pontszámot lehetne adni az elvándorlással, munkanélküliséggel vagy közmunkával nagyobb mértékben érintett járásokba tervezett beruházásokra.

E7: A kutatás során feltárt eredmények alapján bizonyítható, hogy a felhasznált támogatások meghatározó módon és egyöntetűen nem tudtak pozitív hatást gyakorolni, a megyék agrártevékenységére.

Összességében tehát az általam végzett kutatások alapján megállapítható, hogy a hazai vidékfejlesztési pályázati rendszerek jelentős fejlesztési tartalékokkal rendelkeznek, számos ponton lehetne még a támogatási kérelem bírálatát, értékelését javítani. Ezeknek a kutatásoknak különösen a programozási időszakok közepén van kiemelt jelentősége, mert ekkor még van idő arra, hogy a következő programozási időszakok tervezését, a program előkészítését jóval több részletinformáció alapján tovább lehessen fejleszteni. Mindez szükséges annak érdekében, hogy az értékelési rendszer leterheltsége csökkenjen, az értékelések alapján pozitív elbírálást kapó projektek minél hamarabb megvalósításra és üzemelésre kerüljenek, így a gazdaságélénkítő, a versenyképességet növelő hatásaik minél korábban jelentkezzenek.

Dolgozatomban rámutattam arra, hogy egy olyan jelentős támogatási intézkedés, mint az állattartó telepek korszerűsítése, melyre több, mint 600 Mrd forint támogatási igény érkezett be, és melyre a vizsgálat időszakban több, mint 224 Mrd forint kifizetésre is került, szinte semmilyen hatással nem volt a területi

különbségek csökkenésére, annak ellenére, hogy vidékfejlesztési programról beszélünk.

Ezen bírálat alapján joggal vetődik fel a kérdés, hogy én személy szerint fejlődés és innováció ellenes vagyok, melyet cáfolni kívánok! Fontos kihangsúlyoznom, hogy a Közös Agrárpolitikát az unió egyik legfontosabb vívmányának tartom, és ezt tekintem a monetáris és kereskedelmi politika mellett ténylegesen közösnek. Leginkább abban a trendben látom a problémát, hogy úgy kívánjuk az agrárium közösségi szintű támogatását megtartani, hogy újabb és újabb „funkciókat” aggatunk rá. Az agrárium fejlesztését nem agrár, hanem vidékfejlesztésnek hívjuk már. Holott ez véleményem szerint több pont miatt is káros.

Egyrészt azért, mert egy olyan ágazattal szemben támasztunk újabb és újabb követelményeket, melynek szereplői atomizáltak, önálló kutatás-fejlesztésre nagy részben alkalmatlanok, ezért az innovációs fejlesztések csak multinacionális vállalkozásoktól szerezhetők be, akik ezt be is árazzák, így a jövedelem egy részét elvonják. Ebben a környezetben viszont igen nehéz megfelelni az újabb és újabb állathigiéna, állatjóléti vagy üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentésére irányuló elvárásoknak támogatás nélkül. A vizsgált Új Magyarország Vidékfejlesztési Program több, mint 70%-a, ideértve az agrár-környezetgazdálkodást is ilyen újabb és újabb elvárásokhoz, funkciókhoz kapcsolódott.

Másrészt a program vidékfejlesztési programnak való nevezését azért tartom károsnak, mert ez sokak szemében – különös a program háttérét nem ismerők – szempontjából azt a téves nézetet alakítja ki, hogy van Magyarországon valós vidékfejlesztési program, olyan program, mely kimondottan a területi különbségek csökkenéséhez kíván hozzájárulni és azt szolgálja, hogy a vidéki településeink fennmaradjanak. Ezzel sokan le is tudják a vidékfejlesztést – a problémát „kipipálják”, annak ellenére, hogy valós vidékfejlesztési stratégia nem is létezik, csak részelemeket találunk meg, úgymint a Magyar Falu programot, a falusi családok otthonteremtési támogatását, a tanyafejlesztési programot vagy a vidéki települések kormányzati támogatását. Ezek életképessége viszont az alacsonyfokú integráltság miatt megkérdőjeleződik.

Mindezek alapján a véleményem az, hogy hívjuk bátran agrárfejlesztésnek a fejlesztéspolitikánkat és mindenki számára tegyük egyértelművé, így a nettó befizető tagországok és hazánk adófizetői részére is, hogy milyen újabb és újabb „funkciók” miatt van szükség az agrárfejlesztésre. Amennyiben ezt megteesszük, akkor már kellő bátorságunk lehet arra is, hogy valós – a területi különbségek csökkenéséhez vezető – vidékfejlesztési politikát dolgozzunk ki.

4 KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK

Az agrárium és a vidéki területek fejlődését nagyban befolyásolhatja a rendelkezésre álló pályázati forrásokhoz való hozzáférés, pályázói képességeik, készségeik. Amellett, hogy a politikai célok és irányok sokfélék lehetnek, azokat döntően a vezetők szemlélete, gondolkodásmódja, ideológiája, a térbeli struktúrákról alkotott képe határozza meg, de nagy szerepe van a kapcsolódó pályázati rendszerek üzemeltetési sajátosságainak, és az esetlegesen felmerülő anomáliáknak is, melyeket a dolgozatomban részleteztem. Meglátásom szerint a feltártam azokat a tipikus problémaköröket, melyek a pályázóknál meglévő erőforrások aktivizálását gátolják, melynek eredményeképpen a fejlesztéseket nem tudják végrehajtani a rendszerben megbúvó hibák miatt. A vizsgálat lefolytatását követően az eredmények alapján a dolgozat elején megfogalmazott hipotéziseket az alábbiak szerint értékelem:

H1: Feltételezésem szerint az alkalmazott bírálati rendszerek alapján a magas pontot kapó pályázatok életképessége nem igazolható.

Ezt a hipotézist csupán **részben tekintem igazoltnak**, mert a támogatási adatok vizsgálata során megállapításra került, hogy a rendelkezésre álló forrásokat öt pályázati körben osztották ki, melyek közül a 4. és az 5. pályázati körben a korábban már megítélt, de fel nem használt forrásokat osztották újra, az egyes pályázati körökben összesen 171 Mrd forint megítélt támogatásról mondtak le az ügyfelek. Az életképesség vizsgálatához viszont szükséges lenne a lemondott kérelmek adatait részletesebben is ismerni, és tudni kellene, hogy az egyes megítélt, de lemondott támogatási kérelmek mekkora pontszámot kaptak. Emellett a hipotézis teljes körű alátámasztása érdekében legalább minta jellegű felmérésekre lenne szükség annak vizsgálata céljából, hogy a nem támogatott, de mégis megvalósított beruházásoknak mi lett a sorsuk. A támogatás visszamondások alapján közvetett módon igazolható, és joggal feltételezhető, hogy a magas pontszámot kapó kérelmek nem minden esetben a legéletképesebbek, az életképességet számos egyéb tényező is befolyásolja, melyek viszont az egyes értékelési szempontok között nem kerülnek figyelembevételre.

H2: Kialakítható a rendelkezésre álló és gyűjtött adatok alapján jobb pályázat bírálati rendszer, mivel vannak olyan pénzügyi gazdasági mutatók, melyek alapján egy pályázat sikerességét jobban meg lehet becsülni.

A vizsgálat során kapott **eredményeim – véleményem szerint – bizonyították ezt a hipotézist.** A támogatási adatokat össze lehet kapcsolni

más gyűjtött adatbázisokkal, melynek eredményeképpen anonim módon lehet elemezni a támogatási és beszámoló adatok közötti összefüggést. Az adatbázist adatbányászati módszerekkel – így a logisztikus regressziós elemzéssel – fel lehet tárni, hogy mik azok a gazdálkodási adatok, melyek alapján a támogatási kérelmek sikerességét 50%-kal nagyobb mértékben becsülni lehet. A feltárt tényezők szóródásának vizsgálatával pedig konkrét javaslatok is tehetők a pénzügyi adatok pontozására. Ezek mellett a képzett gazdálkodási mutatók, valamint adatok alapján elvégzett logisztikus regresszió számítás rámutatott arra, hogy melyek azok a szignifikáns mutatók, melyek a pályázat sikerességével összefüggésben vannak. Ezen mutatók ismeretével – pontozásával – a támogatási kérelmek sikerbecslése közel 50%-kal javítható. Az adatok további finomításával, egyéb adatok gyűjtésével a bírálati rendszert tovább lehet javítani annak érdekében, hogy olyan támogatási kérelmek kerüljenek kötelezettségvállalásra, melyek jóval nagyobb százalékban is valósulnak meg.

H3: A projektcégek jelentősen kisebb eséllyel hajtják végre a támogatott beruházásaikat, mint a hosszabb múlttal rendelkező vállalkozások.

Jelen dolgozat kutatását képező pályázati bírálati folyamatok esetén rámutattam arra, hogy a projekt cégek – vagyis a támogatási kérelem elnyerésére és végrehajtására alapított vállalkozások – nem valósítják meg az elnyert támogatásaikat akkora mértékben, mint a hosszabb gazdálkodási háttérrel és gyakorlattal rendelkező vállalkozások. Ennek oka, hogy a támogatási kérelmek során számos olyan szempont nem kerül értékelésre, melyeket a beruházásokat részben finanszírozó, a támogatásokat előfinanszírozó bankok viszont figyelembe vesznek. Ennek eredményeképpen az elnyert beruházások végrehajtása elakad, a források eredmény nélkül kerülnek tartósan lekötésre. A logisztikus regressziószámítás logit modell együttható táblája szerint is szignifikáns a projekt céggé való minősítés a sikeresség szempontjából. Ezek alapján ezt a hipotézist **bizonyítottnak tekintem.**

H4: Az ÚMVP támogatási intézkedések közül az állattartó telepek korszerűsítése intézkedéseknek volt hatása a vidékfejlesztésre, valamint a vidékfejlesztéshez kapcsolódó mutatószámokban járásokként javulást lehetett elérni.

Az érzékelhető vidékfejlesztési hatás meglétét a **vizsgálataim cáfolták**, mivel a gazdasági adatok változása (javulás-romlás) nagyon gyenge, vagy semmilyen korrelációt nem mutatott az igényelt vagy kifizetett

támogatásokkal szemben. A kifizetett támogatások ennek eredményeképpen nem járultak hozzá területi különbségek csökkenéséhez, a különbségek változása, akár a felzárkózás akár a leszakadás az egyéb gazdasági hatásoknak volt köszönhető, úgymint az általános gazdasági növekedés, a közmunkaprogram, a bérkifizetések növekedése.

H5: A területi értékelési szempontok finomhangolásával olyan bírálati szempontokat lehetne kialakítani, ami adatokkal is igazoltan hozzájárulhat ahhoz, hogy a területi különbségek csökkenjenek Magyarországon.

A területi adatok vizsgálatával és térképes ábrázolásával rámutattam arra, hogy a támogatások nem egyenletesen oszlanak el az országban, számos településen a vidékfejlesztési támogatásokra igény sem merül fel, de a megítélt támogatások tekintetében még jelentősebb koncentrátság áll fenn. Ennek eredményeképpen a támogatások mezőgazdaságfejlesztési eredményei megkérdőjelezhetetlenek, de a vidékfejlesztési szerepköre – vagyis a területi különbségek csökkentésében való szerep – jóval szerényebb. Ennek okainak vizsgálata túlmutat jelen dolgozatom terjedelmi korlátain, ezért további kutatások kellenének ahhoz, hogy a területi különbségek csökkentésében a vidékfejlesztési programok miképpen játszhatnának nagyobb szerepet. Így ezt a hipotézist **részben tekintem bizonyítottnak.**

H6: A kifizetett támogatási összegek mezo, azaz megyei szinten nem korrelálnak a megyei kibocsátási adatok változásaival.

Ezt a hipotézist **igazoltnak tekintem**, mert a vizsgálataim bizonyították, hogy egyes megyék esetében az állatállomány változása (STE adatok alapján) nem járt párhuzamosan a kifizetett támogatásokkal, voltak megyéink, melyek a jelentős felhasznált támogatás ellenére szerény mértékű STE növekedést produkáltak csak a vizsgált időszakban, de voltak olyan megyéink is, melyek a szerény támogatásfelhasználás ellenére jelentősen bővítették állományukat. Ennek okainak vizsgálata szintén túlmutat jelen dolgozatom korlátain, további kutatások kellenének ahhoz, hogy az egyes megyék egyes állattenyésztési alágazatai közti fejlődési különbségeket megállapítsuk.

5 ÚJ- ÉS ÚJSZERŰ EREDMÉNYEK

A szakirodalom szintetizálása, értékelése és a saját kutatásaim eredményei alapján kerültek kialakításra és megfogalmazásra az alábbi tudományos eredmények.

1. Feldolgoztam a témakörhöz kapcsolódó hazai és nemzetközi szakirodalmat, a szakirodalmi megállapítások és a rendszerezett szakmai ismertek alapján elvégeztem a hazai agrár pályázati rendszer kritikai vizsgálatát. Feldolgoztam a hazai pályázati rendszereket bemutató szakirodalmakat, összekapcsolva a KAP fogalomrendszerével. Az irodalmak szintetizálása és a vizsgálataimat megelőző kutatások tanulságai alapján szükségesnek éreztem ezen témakörök szorosabb összekapcsolását. Véleményem szerint a téma komplexitása elengedhetetlenné teszi a területi és ágazati dimenziók együttes értelmezését.
2. Megfogalmaztam a pályázati rendszerekkel szemben támasztott követelményeket, megjelenítendő alapelveket, feltártam az értékelések során elkövetett gyakori hibákat, rendszereztem és kialakítottam, valamint bemutattam a helyes gyakorlatokat.
3. Kutatásom során egyedi adatbázist állítottam össze az Agrárgazdasági Kutatóintézet által hozzáférhető, a támogatási és kifizetési adatokat tartalmazó, az Államkinestár (korábban MVH) által üzemeltetett IIER-ből kinyert adatok felhasználásával, melyeket összekapcsoltam a NAV által biztosított, a társas vállalkozások beszámoló adataival, annak érdekében, hogy ne csak támogatási és kifizetési adatokat, hanem a pályázók egyes gazdálkodási adatai közötti összefüggést is tudjam újszerűen vizsgálni.
Ennek eredményeként Magyarországon az IIER, a NAV társas vállalkozások beszámoló adatainak, a TEIR, valamint a NAIK AKI Tesztüzemi adatok összekapcsolásával elsőként és ismereteim szerint egyedül álló módon végeztem el a pályázati rendszerek vizsgálatát.
4. Matematikai statisztikai vizsgálataim eredményeként feltártam azokat a pénzügyi gazdasági mutatókat, melyek alapján a pályázatok sikerességének becslését 50% feletti mértékben javítani lehet. Megállapítottam, hogy a beszámoló adatok összekapcsolása a támogatási adatokkal jelentősen javíthatja annak becslését, hogy a támogatási

kérelem sikeres lesz vagy sem, a sikeres és nem sikeres támogatási kérelmek statisztikai adatainak vizsgálatával a támogatási kérelmek pontozására – számításokkal is alátámasztott – pontozási javaslat tehető.

5. A kutatás során feltárt eredmények alapján bizonyítható, hogy a felhasznált támogatások meghatározó módon és egyöntetűen nem tudtak pozitív hatást gyakorolni, a gazdálkodók agrártevékenységére. Az elnyert támogatások és a termelési eszközök változásában érdekes módon nem mindig mutatható ki szoros kapcsolat.
6. A járási támogatási adatok vizsgálatánál rámutattam arra, hogy a hármas besorolás megváltoztatásával már jelentősen átalakult a kifizetett támogatások eloszlása az egyes területi egységek között. Az adatok statisztikai vizsgálatával rámutattam arra, hogy a támogatási adatok és az egyes járások fejlettségét reprezentáló gazdasági adatok változása között nincs korreláció, vagyis a kifizetett támogatások nem járultak hozzá a területi különbségek csökkenéséhez a vizsgálat időszakban. A térképes ábrázolás alapján szintén megállapítottam, hogy a kifizetett támogatások térképe nincs teljes fedésben a hátrányos helyzetű járások térképével, vagyis a támogatás odaítélése szempontjából a területi elhelyezkedés csak kisebb szerepet játszott a gyakorlatban, így az állattartó telepi támogatások – és ezen keresztül a mezőgazdasági beruházási támogatások – csak szerény mértékben járultak hozzá a vidékfejlesztéshez.

6 AZ ÉRTEKEZÉS TÉMAKÖRÉBEN MEGJELENT FONTOSABB PUBLIKÁCIÓK

Megjelenés alatt:

1. **Keszthelyi K** (2020): Current issues in the allocation of rural development investment grants and development opportunities in Hungary
2. **Keszthelyi K** (2020): The Features Of State Regulation (Institutional Framework) Of Agricultural And Rural Development In Hungary , Economic and Social Changes: Facts, Trends, Forecast VolRC RAS scientific journal

Megjelent:

3. **Keszthelyi K** (2019): Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program működési anomáliái STUDIA MUNDI - ECONOMICA 6:(4) pp. 42-55
4. **Keszthelyi K** (2019): Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program területi hatásai STUDIA MUNDI - ECONOMICA 6:(4) pp. 29-41
5. Artim, K; Bokros, K; Cseszlai, I; Dene, O; Kiss, A; Somogyvári, V; Fodor, Z; Juhász, A; Kemény, G; **Keszthelyi, K**; et al. (2015): Vidékfejlesztési program: kézikönyv, Budapest, Magyarország : Nemzeti Agrárgazdasági Kamara, 86 p. ISBN: 9786155307171 OSZK
6. Berényi, K; Csányi, Gy; Kujáni, K; **Keszthelyi, K**; Szabados, I; Várszegi, G; Sztahura, E (szerk.) (2015): Nitrát Gazdálkodói Kézikönyv Nemzeti Agrárgazdasági Kamara ISBN 978-615-5307-18-8
7. Agócs, B; Galambos, A; **Keszthelyi, K**; Sztahura, E (szerk.), Rezneki, R (szerk.) (2015): Agrár-környezetgazdálkodás, Nemzeti Agrárgazdasági Kamara (2015) ISBN 978-615-53-19-5
8. **Keszthelyi, K**; Pesti, Cs (2010): Tanulmány az úmvp állattartó telepek korszerűsítése jogcím eddigi eredményeiről Készült az FVM VKSZI megbízásából, Szerződésszám: VKSZI/737/2/2010,
9. **Keszthelyi, K** (2010): Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program végrehajtásának eddigi tapasztalatai In: Galló, F; Pataki, L (szerk.) Agrártámogatások és -pályázatok 2010. : Cserélhető lapos kézikönyv, Budapest, Magyarország : RAABE Tanácsadó és Kiadó Kft.,
10. **Keszthelyi, K**; Kiss, A; Tóth, T. (2009): Beszámoló az ÚMVP végrehajtását segítő fejlesztések specifikációjáról Kutatási jelentés
11. Ugródsy, Gy; Tóth, T; **Keszthelyi, K**; Pesti, Cs. (2009): Tanulmány az ÚMVP I. tengelyes intézkedéseinek működéséről FVM VKSZI,
12. Galló, F. (szerk.); **Keszthelyi, K** (szerk.); Pataki, L (szerk.) (2008): Agrártámogatások és -pályázatok 2008. G 5/1. 1-15.: Cserelapos mappa Budapest, Magyarország : RAABE Tanácsadó és Kiadó, WEKA Szakkiadó
13. **Keszthelyi, K** (2008): Az NDP kertében megvalósuló vidéki örökség védelméhez igénybe vehető támogatások részletes feltéteiről p. 130 In: Galló, Ferenc; Keszthelyi, Krisztián; Pataki, László (szerk.) Agrártámogatások és -pályázatok 2008. G 5/1. 1-15. : Cserelapos mappa Budapest, Magyarország : RAABE Tanácsadó és Kiadó, WEKA Szakkiadó,
14. **Keszthelyi, K** (2008): Az NDP kertében megvalósuló vidéki települések megújítására és fejlesztésére igénybe vehető támogatások részletes feltételiről: Agrártámogatások és pályázatok kézikönyv p. 120 In: Galló, Ferenc; Keszthelyi, Krisztián; Pataki, László (szerk.) Agrártámogatások és -pályázatok 2008. G 5/1. 1-15. Budapest, Magyarország : RAABE Tanácsadó és Kiadó, WEKA Szakkiadó,
15. **Keszthelyi, K** (2008): Az NDP kertében megvalósuló turisztikai tevékenységek ösztönzése p. 110 In: Galló, Ferenc; Keszthelyi, Krisztián; Pataki, László (szerk.) Agrártámogatások és -

- pályázatok 2008. G 5/1. 1-15. : Cserelapos mappa Budapest, Magyarország : RAABE Tanácsadó és Kiadó, WEKA Szakkiadó,
16. **Keszthelyi, K** (2008): Az NDP keretében megvalósuló mikrovállalkozások létrehozására és fejlesztésére nyújtandó támogatások részletes feltételiről p. 100 In: Galló, Ferenc; Keszthelyi, Krisztián; Pataki, László (szerk.) Agrártámogatások és -pályázatok 2008. G 5/1. 1-15. : Cserelapos mappa Budapest, Magyarország : RAABE Tanácsadó és Kiadó, WEKA Szakkiadó,
 17. **Keszthelyi, K** (2008): Az NDP keretében megvalósuló mezőgazdasági termékek értéknövelése p. 90 In: Galló, Ferenc; Keszthelyi, Krisztián; Pataki, László (szerk.) Agrártámogatások és -pályázatok 2008. G 5/1. 1-15. : Cserelapos mappa Budapest, Magyarország : RAABE Tanácsadó és Kiadó, WEKA Szakkiadó,
 18. **Keszthelyi, K** (2008): A Nemzeti Diverzifikációs Program p. 70 In: Galló, Ferenc; Keszthelyi, Krisztián; Pataki, László (szerk.) Agrártámogatások és -pályázatok 2008. G 5/1. 1-15. : Cserelapos mappa Budapest, Magyarország : RAABE Tanácsadó és Kiadó, WEKA Szakkiadó,
 19. **Keszthelyi, K** (2008): Beruházási támogatások elszivárgása- Mennyi is marad a gazdálkodónál? p. 60 In: Galló, Ferenc; Keszthelyi, Krisztián; Pataki, László (szerk.) Agrártámogatások és -pályázatok 2008. G 5/1. 1-15. : Cserelapos mappa Budapest, Magyarország : RAABE Tanácsadó és Kiadó, WEKA Szakkiadó,
 20. **Keszthelyi, K** (2008): Kertészet korszerűsítése In: Galló, Ferenc; Keszthelyi, Krisztián; Pataki, László (szerk.) Agrártámogatások és -pályázatok 2008. G 5/1. 1-15. : Cserelapos mappa Budapest, Magyarország : RAABE Tanácsadó és Kiadó, WEKA Szakkiadó, p. 50
 21. **Keszthelyi, K** (2008): Állattartó telepek korszerűsítése: Agrártámogatások és pályázatok kézikönyv p. 40 In: Galló, Ferenc; Keszthelyi, Krisztián; Pataki, László (szerk.) Agrártámogatások és -pályázatok 2008. G 5/1. 1-15. : Cserelapos mappa Budapest, Magyarország : RAABE Tanácsadó és Kiadó, WEKA Szakkiadó,
 22. **Keszthelyi, K** (2008): Növénytermesztés korszerűsítése p. 30 In: Galló, Ferenc; Keszthelyi, Krisztián; Pataki, László (szerk.) Agrártámogatások és -pályázatok 2008. G 5/1. 1-15. : Cserelapos mappa Budapest, Magyarország : RAABE Tanácsadó és Kiadó, WEKA Szakkiadó,
 23. **Keszthelyi, K** (2008): Élelmiszeripari termékek értéknövelése p. 20 In: Galló, Ferenc; Keszthelyi, Krisztián; Pataki, László (szerk.) Agrártámogatások és -pályázatok 2008. G 5/1. 1-15. : Cserelapos mappa Budapest, Magyarország : RAABE Tanácsadó és Kiadó, WEKA Szakkiadó,
 24. **Keszthelyi, K** (2008): Kertészeti gépek, berendezések beszerzése p. 10 In: Galló, Ferenc; Keszthelyi, Krisztián; Pataki, László (szerk.) Agrártámogatások és -pályázatok 2008. G 5/1. 1-15. : Cserelapos mappa Budapest, Magyarország : RAABE Tanácsadó és Kiadó, WEKA Szakkiadó,
 25. **Keszthelyi, K** (2008): Az NDP kertében megvalósuló vidéki örökség védelméhez igénybe vehető támogatások részletes feltételeiről p. --&-- In: Galló, Ferenc; Keszthelyi, Krisztián; Pataki, László (szerk.) Agrártámogatások és -pályázatok 2008. G 5/1. 1-15. : Cserelapos mappa Budapest, Magyarország : RAABE Tanácsadó és Kiadó, WEKA Szakkiadó,
 26. **Keszthelyi, K** (2008): Az NDP kertében megvalósuló vidéki települések megújítására és fejlesztésére igénybe vehető támogatások részletes feltételiről In: Galló, Ferenc; Keszthelyi, Krisztián; Pataki, László (szerk.) Agrártámogatások és -pályázatok 2008. G 5/1. 1-15. : Cserelapos mappa Budapest, Magyarország : RAABE Tanácsadó és Kiadó, WEKA Szakkiadó
 27. **Keszthelyi, K** (2008): Az NDP kertében megvalósuló turisztikai tevékenységek ösztönzése p. -- -- In: Galló, Ferenc; Keszthelyi, Krisztián; Pataki, László (szerk.) Agrártámogatások és -pályázatok 2008. G 5/1. 1-15. : Cserelapos mappa Budapest, Magyarország : RAABE Tanácsadó és Kiadó, WEKA Szakkiadó

28. **Keszthelyi, K** (2008): Az NDP keretében megvalósuló mikrovállalkozások létrehozására és fejlesztésére nyújtandó támogatások részletes feltételiről p. &-- In: Galló, Ferenc; Keszthelyi, Krisztián; Pataki, László (szerk.) Agrártámogatások és -pályázatok 2008. G 5/1. 1-15. : Cserelapos mappa Budapest, Magyarország : RAABE Tanácsadó és Kiadó, WEKA Szakkiadó,
29. **Keszthelyi, K** (2008): Az NDP keretében megvalósuló mezőgazdasági termékek értéknövelése p. In: Galló, Ferenc; Keszthelyi, Krisztián; Pataki, László (szerk.) Agrártámogatások és -pályázatok 2008. G 5/1. 1-15. : Cserelapos mappa Budapest, Magyarország : RAABE Tanácsadó és Kiadó, WEKA Szakkiadó
30. **Keszthelyi, K** (2008): Az NDP keretében megvalósuló mezőgazdasági beruházások In: Galló, Ferenc; Keszthelyi, Krisztián; Pataki, László (szerk.) Agrártámogatások és -pályázatok 2008. G 5/1. 1-15. : Cserelapos mappa Budapest, Magyarország : RAABE Tanácsadó és Kiadó, WEKA Szakkiadó
31. **Keszthelyi, K** (2008): A Nemzeti Diverzifikációs Program In: Galló, Ferenc; Keszthelyi, Krisztián; Pataki, László (szerk.) Agrártámogatások és -pályázatok 2008. G 5/1. 1-15. : Cserelapos mappa Budapest, Magyarország : RAABE Tanácsadó és Kiadó, WEKA Szakkiadó,
32. **Keszthelyi, K** (2008): Beruházási támogatások elszivárgása- Mennyi is marad a gazdálkodónál? In: Galló, Ferenc; Keszthelyi, Krisztián; Pataki, László (szerk.) Agrártámogatások és -pályázatok 2008. G 5/1. 1-15. : Cserelapos mappa Budapest, Magyarország : RAABE Tanácsadó és Kiadó, WEKA Szakkiadó,
33. **Keszthelyi, K** (2008): Kertészet korszerűsítése In: Galló, Ferenc; Keszthelyi, Krisztián; Pataki, László (szerk.) Agrártámogatások és -pályázatok 2008. G 5/1. 1-15. : Cserelapos mappa Budapest, Magyarország : RAABE Tanácsadó és Kiadó, WEKA Szakkiadó,
34. **Keszthelyi, K** (2008): Állattartó telepek korszerűsítése p. In: Galló, Ferenc; Keszthelyi, Krisztián; Pataki, László (szerk.) Agrártámogatások és -pályázatok 2008. G 5/1. 1-15. : Cserelapos mappa Budapest, Magyarország : RAABE Tanácsadó és Kiadó, WEKA Szakkiadó,
35. **Keszthelyi, K** (2008): Növénytermesztés korszerűsítése In: Galló, Ferenc; Keszthelyi, Krisztián; Pataki, László (szerk.) Agrártámogatások és -pályázatok 2008. G 5/1. 1-15. : Cserelapos mappa Budapest, Magyarország : RAABE Tanácsadó és Kiadó, WEKA Szakkiadó
36. **Keszthelyi, K** (2008): Élelmiszeripari termékek értéknövelése In: Galló, Ferenc; Keszthelyi, Krisztián; Pataki, László (szerk.) Agrártámogatások és -pályázatok 2008. G 5/1. 1-15. : Cserelapos mappa Budapest, Magyarország : RAABE Tanácsadó és Kiadó, WEKA Szakkiadó
37. **Keszthelyi, K** (2008): Tanácsok az állattartó telepek korszerűsítésével kapcsolatos kifizetési kérelemhez p. 170 In: Galló, Ferenc; Keszthelyi, Krisztián; Pataki, László (szerk.) Agrártámogatások és -pályázatok 2008. G 5/1. 1-15. : Cserelapos mappa Budapest, Magyarország : RAABE Tanácsadó és Kiadó, WEKA Szakkiadó
38. **Keszthelyi, K** (2008): Tanácsok gépbeszerzési pályázatok kifizetéséhez p. 160 In: Galló, Ferenc; Keszthelyi, Krisztián; Pataki, László (szerk.) Agrártámogatások és -pályázatok 2008. G 5/1. 1-15. : Cserelapos mappa Budapest, Magyarország : RAABE Tanácsadó és Kiadó, WEKA Szakkiadó
39. **Keszthelyi, K** (2008): Egy gazdaságátvevő fiatal gazda üzleti tervének mintája p. 150 In: Galló, Ferenc; Keszthelyi, Krisztián; Pataki, László (szerk.) Agrártámogatások és -pályázatok 2008. G 5/1. 1-15. : Cserelapos mappa Budapest, Magyarország : RAABE Tanácsadó és Kiadó, WEKA Szakkiadó
40. **Keszthelyi, K** (2008): Pályázati tudnivalók gazdáknak és gazdaságátadóknak p. 140 In: Galló, Ferenc; Keszthelyi, Krisztián; Pataki, László (szerk.) Agrártámogatások és -pályázatok 2008. G 5/1. 1-15. : Cserelapos mappa Budapest, Magyarország : RAABE Tanácsadó és Kiadó, WEKA Szakkiadó

41. **Keszthelyi, K** (2008): Az NDP keretében megvalósuló mezőgazdasági beruházások p. 80 In: Galló, Ferenc; Keszthelyi, Krisztián; Pataki, László (szerk.) Agrártámogatások és -pályázatok 2008. G 5/1. 1-15. : Cserelapos mappa Budapest, Magyarország : RAABE Tanácsadó és Kiadó, WEKA Szakkiadó
42. **Keszthelyi, K** (2008): Kertészeti gépek, berendezések beszerzése In: Galló, Ferenc; Keszthelyi, Krisztián; Pataki, László (szerk.) Agrártámogatások és -pályázatok 2008. G 5/1. 1-15. : Cserelapos mappa Budapest, Magyarország : RAABE Tanácsadó és Kiadó, WEKA Szakkiadó, (2008)
43. **Keszthelyi, K;** et, al (2008): A cukoripar diverzifikációja (Nemzeti Diverzifikációs Program) Készült az EMVA Kft-ben, Gödöllőn 2008. szeptember, A tanulmány az Európai Unió és a Magyar Köztársaság Kormánya támogatásával, a Nemzeti Fejlesztési Terv Agrár- és Vidékfejlesztési Operatív Programja keretében készült el, az FVM AVOP Irányítóhatósági Főosztály megbízásából, Projektszám: VKSZI/276/1/2008,
44. **Keszthelyi, K;** Tóth, T (2007): Evaluation of progress in competitiveness of the Hungarian enterprises in comparison with the average European Union farm levels pp. 381-391. , 11 p. In: Nábrádi, András; Lazányi, János; Herdon, Miklós (szerk.) Agrárgazdaság, vidékfejlesztés, agrárinformatika : nemzetközi konferencia : [AVA 3] : International Conference on Agricultural Economics, Rural Development and Informatics Debrecen, Magyarország : Debreceni Egyetem Agrártudományi Centrum, 468 p.
45. **Keszthelyi, K** (2007): Az EMVA eddigi intézkedéseinek működéséről pp. 1-20. In: Galló, F; Pataki, L (szerk.) Agrártámogatások és pályázatok 2007 : Cserelapos mappa Székesfehérvár, Magyarország : Raabe Kiadó, (2007) p. 174
46. Nagy, H; Tóth, T; Káposzta, J; **Keszthelyi, K;** Pesti, Cs (2007): Az Európai Területi Együttműködés (ETE) Operatív Program és annak elemei In: Bujáki, G (szerk.) Felkészülés az Európai Unió forrásainak fogadására Budapest, Magyarország : Miniszterelnöki Hivatal (MEH), (2007)
47. Tóth, T; **Keszthelyi, K;** Pesti, Cs (2007): Beszámoló az EMVA Workshopról Szent István Egyetem, 2007. június 21,
48. Tóth, T; **Keszthelyi, K** (2007): Tanulmány az Agrár- és Vidékfejlesztési Operatív Program (AVOP) intézkedések pontozási rendszerének vizsgálatán alapuló, egyúttal a 2007-2013-as programozási időszakra az Új Magyarország Vidékfejlesztési Programkeretében készítendő alintézkedésekre vonatkozó pontozási metodikáról (2007) Készült a Szent István Egyetemen, Gödöllőn 2007. február, A tanulmány az Európai Unió és a Magyar Köztársaság Kormánya támogatásával, a Nemzeti Fejlesztési Terv Agrár- és Vidékfejlesztési Operatív Programja keretében készült el, az FVM AVOP Irányítóhatósági Főosztály megbízásából, Projektszám: AVOP-4.1.2.-2006-12-0003/10,
49. Ritter, K; Tóth, T; Vasa, L; Fogarassy, Cs; **Keszthelyi, K;** Pesti, Cs; Péter, B; Németh, P (2006): Tanulmány az AVOP program működéséről: Megállapítások és javaslatok szakmai összefoglalója Kutatási jelentés
50. Tóth, T; **Keszthelyi, K;** Pesti, Cs (2006): Beszámoló az AVOP Workshopokról Szent István Egyetem, 2006. május,
51. **Keszthelyi, K** ; Németh, P; Pesti, Cs (2005): Tendenciák a magyar agrártámogatások felhasználásában 2003-ban MAGYAR INTERNETES AGRÁRINFORMATIKAI ÚJSÁG 84 Paper: knp.doc , 6 p.
52. **K, Keszthelyi;** P, Németh; Cs, Pesti (2005): Analysis of Hungarian agricultural subsidies on the basis of FADN database Paper: SS8_981 In: European, Association of Agricultural Economists (szerk.) The Future of Rural Europe in the Global Agri-Food System. XIth Congress of the

European Association of Agricultural Economists Hague, Hollandia : European Association of Agricultural Economists (EAAE),

53. **K, Keszthelyi**; P, Németh; Cs, Pesti (2005): Hungarian agricultural subsidies and competitiveness on the basis of FADN database ANNALS OF THE POLISH ASSOCIATION OF AGRICULTURAL AND AGRIBUSINESS ECONOMISTS 7 : 6 pp. 52-57. , 6 p.
54. E, Majewski ; A, Was ; L H-Tobrägel ; **Keszthelyi, K** (2004): Impact of direct payments and MTR proposal on agricultural enterprises in Poland SCHRIFTEN DER GESELLSCHAFT FÜR WIRTSCHAFTS UND SOZIALWISSENSCHAFTEN DES LANDBAUES 5 : 39 pp. 139-145.
55. **Keszthelyi, K**; Pesti, Cs; Tóth, T (2004): Regional comparison of farms on the basis of FADN database GAZDÁLKODÁS 8 pp. 71-79. , 9 p.
56. **Keszthelyi, K**; Pesti, Cs; Tóth, T (2004): Területi egyenlőtlenségek a magyar mezőgazdaságban-az FADN adatbázis alternatív felhasználása MAGYAR INTERNETES AGRÁRINFORMATIKAI ÚJSÁG 70 pp. 8-15. , 8 p.
57. L H-Tobrägel; **Keszthelyi, K** (2004): Auswirkungen des EU-Beitritts auf landwirtschaftliche Betriebe in Polen und Ungarn In: IAMO 2004, Institut für Agrarentwicklung in Mittel- und Osteuropa
58. Tóth, T; Pesti, Cs; **Keszthelyi, K**; Keszthelyi, Sz (2004): A magyar agrárvállalkozások versenyképességének és támogatási igényeinek vizsgálata a tesztüzemi rendszer adatai alapján OTKA Kutatás, Részjelentés F046881 AG4,
59. Tóth, T; Káposzta, J; Péter, B; Malomsoki, M; Pesti, Cs; **Keszthelyi, K** (2004): Alternatív gazdálkodás lehetőségeinek közgazdasági vizsgálata és adaptációjának módszertana a magyar mezőgazdasági régiók szerkezetátalakításának tükrében kutatási záró tanulmány készült az FVM megbízásából Gödöllő 2004. november,
60. E, Majewski ; A, Was ; L H-Tobrägel ; **Keszthelyi, K** (2003) Impact of direct payments and the CAP reform on agricultural enterprises in Poland In: 43. ahrestagung der Gesellschaft für Wirtschafts- und Sozialwissenschaften des Landbaus e.V. "Perspektiven der Landnutzung"
61. **Keszthelyi, K**; Pesti, Cs; Tóth, T (2003): Agrárvállalkozások regionális összehasonlításának egy lehetséges módszere In: Nábrádi, András; Lazányi, János (szerk.) Agrárgazdaság, vidékfejlesztés és agrárinformatika az évezred küszöbén (AVA) : nemzetközi konferencia Debrecen, Magyarország : Debreceni Egyetem Agrár- és Műszaki Tudományok Centruma, p. 269
62. **Keszthelyi, K**; Pesti, Cs; Tóth, T (2002): Mezőgazdasági vállalkozások regionális vizsgálata MAGYAR INTERNETES AGRÁRINFORMATIKAI ÚJSÁG 62 Paper: miauj2-1 , 7 p. (2003)
63. L H-Tobrägel; **Keszthelyi, K** (2003): Direct payments for Hungarian farmers - Impacts on production structure and income In: Nábrádi, András; Lazányi, János (szerk.) Agrárgazdaság, vidékfejlesztés és agrárinformatika az évezred küszöbén (AVA) : nemzetközi konferencia Debrecen, Magyarország : Debreceni Egyetem Agrár- és Műszaki Tudományok Centruma,
64. L H-Tobrägel; **Keszthelyi, K** (2003): Hungarian agricultural enterprises after EU accession: A case study In: 25th International Conference of Agricultural Economists : reshaping agriculture's contribution to society
65. L H-Tobrägel; E, Majewski; **Keszthelyi, K** (2003): EU accession, Consequences on Production Structure and Farm Income in Poland an Hungary In: ÖGA-Jahrestagung – Europäische Integration - Chancen und Risiken für den ländlichen Raum
66. Tóth, T; Káposzta, J; Péter, B; Malomsoki, M; Pesti, Cs; **Keszthelyi, K** (2003): Alternatív gazdálkodás lehetőségeinek közgazdasági vizsgálata és adaptációjának módszertana a magyar mezőgazdasági régiók szerkezetátalakításának tükrében kutatási részjelentés készült az FVM megbízásából Gödöllő 2003. november,

67. **Keszthelyi, K** (2002): Regionális gazdaságfejlesztés, jegyzettrészlet pp. 36-76. In: Tóth, T (szerk.) Regionális gazdaságfejlesztés Gödöllő, Magyarország : Szent István Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar,
68. **Keszthelyi, K** (2002): Az osztrák és magyar tejtermelés, feldolgozás és értékesítés összehasonlítása, tekintettel a közelgő uniós csatlakozásra In: Kovácsné, Gaál Katalin (szerk.) "Agrártermelés - Életminőség" 29. Óvári Tudományos Napok Mosonmagyaróvár, Magyarország: Nyugat-magyarországi Egyetem Mezőgazdaság- és Élelmiszertudományi Kar, p. 108
69. **Keszthelyi, K** (2002): A tejipar eszközgazdálkodásának vizsgálata, összehasonlítása az élelmiszeripar egészével In: Magda, Sándor; Dinya, László (szerk.) A mezőgazdasági termelés és erőforrás-hasznosítás ökonómiaja = Economy of use for agricultural production and resources : VIII. Nemzetközi Agrárökonómiai Tudományos Napok = 8th International Agrieconomic Scientific Days Gyöngyös, Magyarország : Károly Róbert Főiskola,
70. L H-Tobrägel ; **Keszthelyi, K** (2002): Die Zukunft der Direktzahlungen in der Landwirtschaft Zur Bedeutung von EU-Direktzahlungen für landwirtschaftliche Unternehmen in Ungarn GERMAN JOURNAL OF AGRICULTURAL ECONOMICS 51 : 8 pp. 428-434. , 7 p.
71. Sári, L ; **Keszthelyi, K** (2002): Gyógytermék helyett élelmiszer – új gyomorkeserű bevezetése a magyar piacon In: Kovácsné, Gaál Katalin (szerk.) "Agrártermelés - Életminőség" 29. Óvári Tudományos Napok Mosonmagyaróvár, Magyarország : Nyugat-magyarországi Egyetem Mezőgazdaság- és Élelmiszertudományi Kar, (2002) p. 194
72. Tóth, T; Puskás, J; Káposzta, J; Guth, L; Bélády, K; Kertész, R; Urbánné, M M; Péter, B; Nagyné, P K; **Keszthelyi, K** et al. (2002): Egyes élelmiszeripari termékek vertikális költség-, ár-, jövedelemviszonyainak vizsgálata Kutatási részjelentés, készült: az FVM Élelmiszeripari Főosztály megbízásából, 2002. március,
73. **Keszthelyi, K**; Ózsvári, L (2001): Resources of the hungarian milk industry in the last decade, considering the European integration pp. 163-169. In: László, Lehoczky; László, Kalmár (szerk.) 3rd international conference of PhD students : Engineering sciences; Vol. I. Miskolc, Magyarország : University of Miskolc, p. 482
74. **Keszthelyi, K**; Ózsvári, L (2001): A magyar tejipar erőforrásainak alakulása az elmúlt évtizedben az európai uniós csatlakozás tükrében In: Polgár, J P; Tóth, I; Lengyel, Z (szerk.) VII. Ifjúsági Tudományos Fórum Keszthely, Magyarország : Veszprémi Egyetem Georgikon Mezőgazdaságtudományi Kar, (2001) p. CD

7 IRODALOMJEGYZÉK

1. BARABÁSI ALBERT-LÁSZLÓ (2018): A képlet - A siker egyetemes törvényei-, Budapest, Libri 280pp
2. BUDAY-SÁNTHA A. (2010): Vidékfejlesztés, Gazdálkodás, Budapest, 54. 7. 792-798 p.
3. DORGAI L. – UDOVECZ G. (2009): A közvetlen agrártámogatások feltételezett csökkentésének becsült hatásai Magyarországon, Gazdálkodás, 53. évfolyam, 2. szám 128-137.
4. FAZEKAS S. (2010): A magyar vidék talpra állításáért! Gazdálkodás. 54. 6. 583-586.
5. CSALLNER A. E. (2015): Bevezetés az SPSS statisztikai programcsomag használatába, Szegedi Tudományegyetem, Szeged, 133pp.
6. TÓTH T. - KÁPOSZTA J. (2014): Tervezési módszerek és eljárások a vidékfejlesztésben, Szent István Egyetemi Kiadó Gödöllő, 158p.
7. TÓTH T. -KÁPOSZTA J. - PUSKÁS J. (2014): Regionális gazdaságfejlesztés és menedzsment Gödöllő: Szent István Egyetemi Kiadó, ISBN:978-963-269-404-7) 124 p.